

แนวการสร้างเครือข่ายทางการศึกษาอย่างมีส่วนร่วมในชุมชน ตำบลบึงทับแตรง

อำเภอลานกระบือ จังหวัดกำแพงเพชร

Creating a participatory educational network in the community Bueng Tharat , Lan Kabu District, Kamphaengphet

นันทพันธ์ คดคง และคณะ

cocoa1935@hotmail.com

บทคัดย่อ

การศึกษาวิจัยเรื่อง การสร้างเครือข่ายทางการศึกษาอย่างมีส่วนร่วมในชุมชน ตำบลบึงทับแตรง อำเภอ ลานกระบือ จังหวัดกำแพงเพชร มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาระดับการมีส่วนร่วมการสร้างเครือข่ายทาง การศึกษาในชุมชนตำบลบึงทับแตรง 2) เพื่อเปรียบเทียบการมีส่วนร่วมการสร้างเครือข่ายทางการศึกษาในชุมชน ตำบลบึงทับแตรง และ 3) เพื่อศึกษาแนวทางในการส่งเสริมการสร้างเครือข่ายทางการศึกษาในชุมชนตำบลบึงทับ แตรง อำเภอลานกระบือ จังหวัดกำแพงเพชร เป็นการวิจัยเชิงปริมาณและคุณภาพ การวิจัยเชิงปริมาณใช้กลุ่ม ตัวอย่างที่ได้จากการกำหนดขนาด โดยใช้ตารางสำเร็จรูปของทาโรยามาเน่ (Yamane) จำนวน 400 คน เครื่องมือที่ใช้สำหรับการเก็บรวบรวมข้อมูลได้แก่ แบบสอบถาม วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติเชิงพรรณานำมา แจกแจงความถี่ หาค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการใช้สถิติเชิงอนุมาน โดยใช้การทดสอบ t-test สถิติ F – test ส่วนการวิจัยเชิงคุณภาพ ใช้กลุ่มตัวอย่างที่ได้จากวิธีการสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง และ ทำการสนทนากลุ่ม (Focus group) วิเคราะห์ข้อมูลที่ได้มาด้วยการวิเคราะห์เชิงเนื้อหาแล้วสรุปผลเป็นความ เรียง ผลการวิจัยพบว่า

1. ระดับการมีส่วนร่วมการสร้างเครือข่ายทางการศึกษาในชุมชนตำบลบึงทับแตรง ทั้งหมด 4 ด้าน พบว่า โดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน ค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ ด้านการบริหารทั่วไป รองลงมา ตามลำดับ คือ ด้านการบริหารงานบุคคล ด้านวิชาการ และด้านงบประมาณ

2. เปรียบเทียบการมีส่วนร่วมการสร้างเครือข่ายในชุมชนตำบลบึงทับแตรง พบว่า อายุ ระดับการศึกษา สถานภาพสมรส อาชีพ และรายได้ เป็นปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อการสร้างเครือข่ายทางการศึกษาอย่างมีส่วนร่วมใน ชุมชน ตำบลบึงทับแตรง อำเภอลานกระบือ จังหวัดกำแพงเพชร อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ส่วนเพศ เป็นปัจจัยที่ ไม่ส่งผลกระทบต่อปัจจัยการส่งเสริมการสร้างเครือข่ายทางการศึกษา

3. แนวทางในการส่งเสริมการสร้างเครือข่ายทางการศึกษาในชุมชนตำบลบึงทับแตรง จากการสัมภาษณ์ และสนทนากลุ่มพบว่า ประชาชนจะต้องเข้ามามีส่วนร่วมทุกขั้นตอนไม่ว่าจะเป็นด้านวิชาการ ด้านงบประมาณ ด้านการบริหารงานบุคคล และด้านการบริหารงานทั่วไป โดยจะเริ่มต้องเริ่มต้นตั้งแต่กระบวนการ ร่วมคิด ร่วม ทำ ร่วมนำสู่การเปลี่ยนแปลงที่ดี โดยประชาชนจะต้องเข้ามามีส่วนร่วมในรูปแบบของคณะกรรมการสถานศึกษา อีกทั้งยังอาจเข้ามาในรูปแบบของปราชญ์ชาวบ้าน วิทยากร หรือผู้ให้ความรู้ด้านภูมิปัญญาท้องถิ่น เมื่อมีการวาง ระบบต่างๆที่ดีแล้ว ก็จะย่อมนำมาซึ่งเครือข่ายทางการศึกษาที่มีประสิทธิผลและยั่งยืนต่อไป

คำสำคัญ การสร้างเครือข่าย, การมีส่วนร่วม

Research Title	Creating a participatory educational network in the community Bueng Tharat , Lan Kabu District, Kamphaengphet
Author	Mr. Nanthaphan Kodkong and others
Faculty	College of Management and Local Development
Institute	Pibulsongkram Rajabhat University
Year	2560

ABSTRACT

This research was study creating a participatory educational network in the community Bueng Tharat , Lan Kabu District, Kamphaengphet. The aims of this paper were 1) To study level of participatory educational network in the community Bueng Tharat , Lan Kabu District, Kamphaengphet 2) To compare participatory educational network in the community Bueng Tharat, Lan Kabu District, Kamphaengphet and 3) To study approach for support participatory educational network in the community Bueng Tharat, Lan Kabu District, Kamphaengphet. This paper was Mix-Method research. The Quantitative research was used to determined sample size. The instrument for collected data was a questionnaire. Data were analyzed descriptive statistics. Inferential statistics were T-test and F-test. The qualitative research were using semi-structure interview with key persons and focus group. Data was analyzed with content analysis. The result of this paper shown that;

1) The result of study level of study level of participatory educational network in the community Bueng Tharat, Lan Kabu District, Kamphaengphet 4 sides found that in overall was high level. When considered by sides, The highest average was general management. Next was a human resource management, academic and budgeting, representatively.

2) The result of compared participatory educational network in the community Bueng Tharat , Lan Kabu District, Kamphaengphet found that age, education, status, occupation and incomes were factors that effective with participatory educational network in the community Bueng Tharat, Lan Kabu District, Kamphaengphet significantly except sex wasn't factors that effective with participatory educational network in the community Bueng Tharat, Lan Kabu District, Kamphaengphet.

3) Approach for support participatory educational network in the community Bueng Tharat , Lan Kabu District, Kamphaengphet from semi-structure interview and focus group found the most people should be participation in every steps such as academic , budgeting, human resource management and general management. The people is going to participation begin with thinking, doing and leading to better changing. The people in community should setting school committee. Moreover, people in community can be philosopher, lecturer and wisdom expert. Finally, If community have good system, It will be bring to effective and sustainable educational network.

Keywords Participatory , network

บทนำ

การศึกษาเป็นกลไกสำคัญในการพัฒนาคุณภาพมนุษย์ มนุษย์เป็นทรัพยากรที่มีค่าของครอบครัว ชุมชน สังคมและประเทศชาติ มนุษย์หรือชนในชาติได้รับการศึกษามากน้อยเพียงใด ย่อมหมายถึง การพัฒนาชุมชน สังคม และของแต่ละประเทศมีมากขึ้นเพียงนั้น เมื่อโลกมีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมืองการปกครอง วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี โดยเฉพาะในสังคมประชาธิปไตยที่ต่างให้ความสำคัญในสิทธิ และหน้าที่ของแต่ละบุคคลอย่างเท่าเทียมกัน ที่มีกลไกการมีส่วนร่วมเป็นพลังสำคัญ แต่ละประเทศจึงให้ความสำคัญต่อการพัฒนาการศึกษาให้สอดคล้องกับการพัฒนาประเทศ วิธีการพัฒนาการจัดการศึกษาจึงถูกนำมาใช้ในการพัฒนาการจัดการศึกษาอย่างหลากหลาย ทั้งที่เป็นการศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัยตามแต่บริบทของชุมชน สังคม และประเทศนั้นๆ โดยเฉพาะการจัดการศึกษาแบบมีส่วนร่วมขององค์กรในชุมชนและสังคม ซึ่งหมายรวมถึงความเป็นท้องถิ่นของแต่ละประเทศนั้นๆ มีมากขึ้น

ซึ่งเยาวชนจะต้องเรียนรู้กับการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในสังคมไทยและสังคมโลก โดยต้องประพฤติปฏิบัติตนตามหน้าที่ของเยาวชน ตั้งใจศึกษาหาความรู้ มีระเบียบวินัยกับตนเอง เป็นคน ดีของสังคม และไม่สร้างความเดือดร้อนให้แก่ตนเองและผู้อื่น เป็นคนเก่ง และเติบโตเป็นผู้ใหญ่ที่มีคุณภาพของสังคมต่อไป

จากเหตุผลและความสำคัญดังกล่าวนี้ ผู้วิจัยจึงมีความสนใจทำการศึกษา เรื่องการสร้างเครือข่ายทางการศึกษาอย่างมีส่วนร่วมในชุมชนตำบลบึงทับแฉด อำเภอลานกระบือ กำแพงเพชร เพื่อที่จะต้องการศึกษาระดับการมีส่วนร่วมในภาคประชาชนต่อการสร้างเครือข่ายทางการศึกษา อีกทั้งยังต้องการทราบถึงการปัจจัยที่ส่งผลหรือเปรียบเทียบการมีส่วนร่วม และที่สำคัญผู้วิจัยยังต้องการศึกษาแนวทางในการส่งเสริมและสนับสนุนการสร้างเครือข่ายของตำบลบึงทับแฉด

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับการมีส่วนร่วมการสร้างเครือข่ายในชุมชนตำบลบึงทับแฉด อำเภอลานกระบือ จังหวัดกำแพงเพชร
2. เพื่อเปรียบเทียบการมีส่วนร่วมการสร้างเครือข่ายในชุมชนตำบลบึงทับแฉด อำเภอลานกระบือ จังหวัดกำแพงเพชร
3. เพื่อศึกษาแนวทางในการส่งเสริมการสร้างเครือข่ายทางการศึกษาในชุมชนตำบลบึงทับแฉด อำเภอลานกระบือ จังหวัดกำแพงเพชร

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ทราบถึงระดับการมีส่วนร่วมในการสร้างเครือข่ายในชุมชนตำบลบึงทับแฉด อำเภอลานกระบือ จังหวัดกำแพงเพชร
2. ทราบผลของการเปรียบเทียบการมีส่วนร่วมการสร้างเครือข่ายในชุมชนตำบลบึงทับแฉด อำเภอลานกระบือ จังหวัดกำแพงเพชร
3. ทราบถึงแนวทางในการส่งเสริมและสนับสนุนการสร้างเครือข่ายทางการศึกษาในชุมชนตำบลบึงทับแฉด อำเภอลานกระบือ จังหวัดกำแพงเพชร

วิธีดำเนินการวิจัย

ผู้วิจัยใช้วิธีวิจัยเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ เพื่อต้องการให้ได้รับข้อมูลทั้งเชิงประจักษ์และความลุ่มลึกทางเนื้อหาโดยมีขั้นตอนต่อไปนี้

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรได้แก่ ประชาชนในเขตตำบลบึงทับแรต จำนวน 2,480 คน กลุ่มตัวอย่างที่ได้จากการคำนวณ โดยตารางสำเร็จรูปของTaro Yamane จำนวน 340 คน (แต่ทั้งนี้ผู้วิจัยได้ทำการเก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่าง ทั้งหมด 400 คน ทั้งนี้เพื่อสะดวกในการเก็บข้อมูล สะดวกในการคำนวณ และสะดวกในการแทนค่า) และจากการสัมภาษณ์ด้วยวิธีการสุ่มแบบเจาะจง จำนวน 10 คน รวมทั้งมีสนทนากลุ่ม จำนวน 10 คน

2. เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูล

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ เป็นแบบสอบถาม(Questionnaire) โดยเป็นการศึกษาถึงข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม และได้ศึกษาถึงแนวการสร้างเครือข่ายทางการศึกษาอย่างมีส่วนร่วมในชุมชน ตำบลบึงทับแรต อำเภอลานกระบือ จังหวัดกำแพงเพชร

แบบสัมภาษณ์

ผู้วิจัยได้ใช้แบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง (Semi-structured interview) โดยสัมภาษณ์ คณะครูโรงเรียนในเขตตำบลบึงทับแรต และทำการสนทนากลุ่มประชาชนตำบลบึงทับแรต

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยได้ลงพื้นที่เก็บข้อมูลด้วยตนเอง ผู้วิจัยนำแบบสอบถาม (Questionnaire) ที่ได้กลับคืนมาทั้งหมด มาวิเคราะห์โดยใช้วิธีทางสถิติจากโปรแกรมสำเร็จรูป SPSS โดยการใช้สถิติเชิงพรรณนา วิเคราะห์ข้อมูลปัจจัยด้านคุณลักษณะส่วนบุคคล โดยการหาค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการใช้สถิติเชิงอนุมาน โดยทดสอบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยตามคุณลักษณะส่วนบุคคลโดยใช้สถิติวิเคราะห์ดังนี้ กรณีตัวแปรอิสระมี 2 กลุ่ม ใช้การทดสอบค่า T-test กรณีตัวแปรอิสระมีมากกว่า 2 กลุ่ม ใช้การวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว ด้วยสถิติ F – test

ผลการวิจัย

1.จากการวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถามปัจจัยด้านคุณลักษณะส่วนบุคคล ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา สถานภาพสมรส อาชีพ รายได้ สรุปได้ว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง มีอายุระหว่าง 41-50 ระดับการศึกษาสูงสุด อยู่ในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น สถานภาพส่วนใหญ่สมรสแล้ว ประกอบอาชีพเกษตรกรเป็นหลัก และรายได้ที่พบมากที่สุดคือ 5000 ต่อเดือน

2.การวิเคราะห์ระดับการมีส่วนร่วมต่อการสร้างเครือข่ายทางการศึกษาอย่างมีส่วนร่วมในชุมชนตำบลบึงทับแรต อำเภอลานกระบือ จังหวัดกำแพงเพชร

แนวทางการมีส่วนร่วม	\bar{X}	S.D.	แปรผล
1. ด้านวิชาการ	3.89	0.55	มาก
2. ด้านงบประมาณ	3.86	0.62	มาก
3. ด้านการบริหารงานบุคคล	3.94	0.59	มาก
4. ด้านการบริหารทั่วไป	4.13	0.57	มาก
รวม	3.96	0.58	มาก

โดยภาพรวมทั้งหมด 4 ด้าน อยู่ในระดับ มีค่าเฉลี่ย (\bar{X} =3.96,S.D.=0.58) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน ค่าเฉลี่ยสูงสุด คือด้านการบริหารทั่วไป มีค่าเฉลี่ย (\bar{X} =4.13,S.D.=0.57) รองลงมาตามลำดับ คือ ด้านการบริหารงานบุคคล มีค่าเฉลี่ย (\bar{X} = 3.94, S.D.= 0.59) ด้านวิชาการ มีค่าเฉลี่ย (\bar{X} = 3.89, S.D.=0.55) และด้านงบประมาณ มีค่าเฉลี่ย (\bar{X} = 3.86, S.D.=0.62)

อภิปรายผลการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่อง แนวการสร้างเครือข่ายทางการศึกษาอย่างมีส่วนร่วมในชุมชน ตำบลบึงทับแตรง อำเภอลานกระบือ จังหวัดกำแพงเพชร ผลการวิจัยพบว่า

1. ความคิดเห็นต่อแนวการสร้างเครือข่ายทางการศึกษาอย่างมีส่วนร่วมในชุมชน ตำบลบึงทับแตรง อำเภอลานกระบือ จังหวัดกำแพงเพชร ทั้งหมด 4 ด้าน พบว่า

ด้านการบริหารทั่วไป รองลงมาตามลำดับ คือ ด้านการบริหารงานบุคคล ด้านวิชาการ และด้านงบประมาณ และในส่วนของรายชื่อในแต่ละด้าน พบว่า ความคิดเห็นต่อการสร้างเครือข่ายทางการศึกษาอย่างมีส่วนร่วมในชุมชนตำบลบึงทับแตรงอำเภอลานกระบือ จังหวัดกำแพงเพชร ทั้งหมด 4 ด้าน พบว่า โดยภาพรวม

ด้านวิชาการ

อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายชื่อ ค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ท่านมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนโดยเน้นในด้านคุณธรรมจริยธรรมหรือเป็นวิทยากรนำนักเรียนเข้าปฏิบัติธรรมนอกสถานที่ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ **สุพรรณิกา สีสะอาด** ที่ได้จัดทำในงานวิจัยเรื่อง การศึกษาสภาพการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนเอกชน ระดับอนุบาลศึกษา ในเขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร พบว่า การพัฒนาให้เด็กสามารถเติบโตและเรียนรู้ได้ตลอดชีวิตที่ต่อองเริ่มตั้งแต่แรกเกิด โดยการปลูกฝังให้เด็กมีเจตคติที่ดีต่อการรับรู้ เรียนรู้ และ มีความสามารถในการแสวงหาความรู้ กลั่นกรองข้อมูล เลือกใช้และนำมาใช้ในสถานการณ์ที่ตนต้องการได้อย่างเหมาะสม การจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาการเรียนรู้ของเด็กปฐมวัย ทำให้จำเป็นต้องตระหนักถึงความสำคัญของงาน วิชาการเป็นภารกิจหลักของสถานศึกษา โดยที่พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 และแก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พุทธศักราช 2545 มุ่งให้กระจายอำนาจในการบริหารจัดการไปให้สถานศึกษาให้มากที่สุดด้วย เจตนารมณ์ที่จะให้สถานศึกษาดำเนินการได้โดยอิสระคล่องตัวรวดเร็วสอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียนสถานศึกษาชุมชน ท้องถิ่น และการมีส่วนร่วมจากผู้ที่มีส่วนได้เสียทุกฝ่าย ซึ่งจะ เป็นปัจจัยสำคัญทำให้ สถานศึกษามีความเข้มแข็งในการบริหารจัดการสามารถ พัฒนาหลักสูตรและกระบวนการเรียนรู้ตลอดจนการวัดผลประเมินผลรวมทั้งวัดปัจจัยเกื้อหนุนการพัฒนา และยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ **สิทธิศักดิ์ แก้วทา** ที่ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง แนวทางการดำเนินงานส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมของนักเรียนในโรงเรียนมัธยมศึกษาจังหวัดพิจิตร มีดังนี้คือ 1) ด้านการบริหารทั่วไป พบว่า สถานศึกษาต้องจัดสรรงบประมาณเพื่อดำเนินโครงการประจำปีให้เพียงพอ และจัดทำแผนงบประมาณอย่างเหมาะสมขอสนับสนุนงบประมาณจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น โดยเสนอเป็นโครงการร่วม 2) ด้านบุคลากรพบว่าครูและบุคลากรทางการ ศึกษา ต้องมีการพัฒนาตนเองด้าน คุณธรรม จริยธรรม และต้อง มีส่วนร่วมในทุกขั้นตอนของกระบวนการจัดกิจกรรม 3) ด้านการจัดกิจกรรม ส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรม พบว่า สถานศึกษาต้องมีแผนงาน โครงการเกี่ยวกับกิจกรรมพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมที่เหมาะสม ชัดเจน และปฏิบัติตามแผนที่วางไว้ 4) ด้านการติดตามและประเมินผล พบว่า สถานศึกษา ควรแต่งตั้งคณะกรรมการต้อง ติดตามและประเมินผลการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมของนักเรียนให้ชัดเจน เหมาะสม

ด้านงบประมาณ

อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายชื่อ ค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ท่านมีส่วนร่วมหรือสนับสนุนในการจัดหา รายได้ใน การดำเนินกิจกรรมต่างๆของโรงเรียน เช่น ทอดผ้าป่า ฯลฯ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ **สิทธิศักดิ์ แก้วทา** ได้จัดทำงานวิจัยเรื่อง 1. แนวทางการดำเนินงานส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมของนักเรียนในโรงเรียนมัธยมศึกษาจังหวัดพิจิตร มีดังนี้คือ 1) ด้านการบริหารทั่วไป พบว่า สถานศึกษาต้อง จัดสรรงบประมาณเพื่อดำเนินโครงการประจำปีให้เพียงพอ และจัดทำแผนงบประมาณอย่างเหมาะสมขอสนับสนุนงบประมาณจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น โดยเสนอเป็นโครงการร่วม 2) ด้านบุคลากรพบว่าครูและบุคลากรทางการ ศึกษา ต้องมีการพัฒนาตนเองด้าน คุณธรรม จริยธรรม และต้อง มีส่วนร่วมในทุกขั้นตอนของกระบวนการจัดกิจกรรม 3) ด้านการจัดกิจกรรม ส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรม พบว่า สถานศึกษาต้องมีแผนงาน โครงการเกี่ยวกับกิจกรรม

พัฒนาคุณธรรม จริยธรรมที่เหมาะสม ชัดเจน และปฏิบัติตามแผนที่วางไว้ 4) ด้านการติดตามและประเมินผล พบว่า สถานศึกษา ควรแต่งตั้งคณะกรรมการติดตามและประเมินผลการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมของนักเรียนให้ชัดเจนเหมาะสม

ด้านบริหารงานบุคคล

อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ ค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ ท่านมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมเสริมสร้างขวัญและกำลังใจแก่บุคลากร เช่น ร่วมแสดงความยินดีกับครูที่เข้ารับตำแหน่งใหม่ และร่วมงานเลี้ยงส่งครูที่โยกย้ายหรือเกษียณอยู่ในระดับมาก ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ **สมพงษ์ เกษมสิน(2517:129)** ให้ความหมายว่า การบริหารงานบุคคลเป็นการจัดการเกี่ยวกับบุคคลนับตั้งแต่การสรรหาบุคคลเข้าทำงานการบำรุงรักษาจนกระทั่งพ้นไปจากการปฏิบัติงาน นอกจากนั้นแนวคิดของ **ภิญโญ สาทร (2526:267)** ให้ความหมายว่าการบริหารงานบุคคลคือ การใช้คนให้ได้ผลดีที่สุดโดยใช้เวลาน้อยที่สุดสิ้นเปลืองเงิน และวัตถุในการทำงานนั้นๆได้น้อยที่สุดในขณะเดียวกันคนท้องที่เราใช้เวลานั้นมีความสุขมีความพอใจที่จะให้ผู้บริหารใช้พอใจที่จะทำงานตามที่ผู้บริหารต้องการหรืออีกนัยหนึ่งคือทำให้บรรดากิจกรรมต่างๆของผู้ให้การศึกษาดำเนินไปด้วยดีและเกิดประโยชน์สมควรมุ่งหมายของการศึกษาโดยอาศัยเทคนิคของการคัดเลือกบุคคลที่เข้ามาทำงานให้เหมาะสมและเทคนิคในการพัฒนาบุคคลที่มีอยู่แล้วให้มีความรู้ความสามารถที่จะทำงานให้เกิดประโยชน์ขณะเดียวกันก็ส่งเสริมให้คนหลายคนมีความเจริญก้าวหน้าและได้รับผลตอบแทนที่เป็นที่พอใจและมีความสุขในการทำงาน และสอดคล้องกับแนวคิดของ **บรรจง อภิตกุล (2527:9)** ให้ความหมายว่าการบริหารงานบุคคลคือการจัดการที่เกี่ยวข้องกับบุคคลในองค์การโดยเริ่มตั้งแต่การวางแผนกำลังคนการสรรหาการสร้างการโยกย้ายการพัฒนาการฝึกอบรมให้ประโยชน์ตอบแทนการบริหารการสร้างสัมพันธ์ภาพกับคนงานตลอดจนการรักษาระเบียบวินัย และยังสอดคล้องกับแนวคิดของ **ธงชัย สันติวงษ์ (2542:40)** กล่าวว่ากระบวนการบริหารบุคคลประกอบด้วย 7 ประการคือ 1. การออกแบบงานและการวิเคราะห์งานเพื่อจัดตำแหน่งงานคือขั้นตอนที่ต่อเนื่องจากการกำหนดเป้าหมายขององค์การที่จะมาถึงขั้นแรกของการบริหารงานบุคคลคือการวางแผนองค์การและการออกแบบงานจะเป็นหัวใจสำคัญที่สุดของกิจกรรมที่ต้องทำในขั้นตอนนี้ 2. การวางแผนกำลังคนคือขั้นตอนของการวิเคราะห์หรือเพื่อทราบชนิดและจำนวนของตำแหน่งงานและบุคลากรที่ต้องการเพื่อจัดทำกำลังคนขององค์การ การซึ่งจะนำไปสู่การเริ่มต้นขั้นตอนแรกของการหาคนมาบรรจุ 3. การสรรหาและคัดเลือกพนักงานคือกรรมวิธีการสรรหาบุคคลเพื่อให้ได้บุคคลที่พึงประสงค์ที่สุดและมีวิธีการคัดเลือกคนเพื่อให้พนักงาน ได้คนที่ดีที่สุดมีคุณสมบัติและจำนวนตรงตามจำนวนตำแหน่งงานต่างๆ 4. การปฐมนิเทศพนักงานและการ ประเมินผลการปฏิบัติงานคือขั้นตอนที่ต่อเนื่อง จากตอนที่ 2 ที่ต้องเริ่มส่งมอบคนเข้าทำงานด้วยกิจกรรมซึ่งประกอบด้วยขั้นตอนแรกที่ต้องทำคือการแนะนำเพื่อนบรรจุหรือการปฐมนิเทศหลังจากได้ทราบจากผลการปฏิบัติงานแล้วเพื่อส่งเสริมและแก้ไขปัญหานั้น อาจเกิดจากความแตกต่างของประสิทธิภาพการปฏิบัติงานก็จะดำเนินการพิจารณาและเลื่อนเงินเดือนหรือลดตำแหน่งงานหรือโยกย้าย 5. การอบรมและการพัฒนาคือขั้นตอนที่เป็นหน้าที่สำคัญที่ต้องมีอยู่ตลอดเวลาทุกขณะที่มีทรัพยากรมนุษย์ทำงานอยู่หรือเรียกว่าการอบรมหรือฝึกอบรมและ การพัฒนาซึ่งหมายถึงกิจกรรมทางการบริหารงานบุคคลที่ต้องจัดทำขึ้นเพื่อส่งเสริมความรู้ความสามารถตลอดจนการทำงานให้มีมากขึ้นในตัวบุคคลโดยเฉพาะเทคนิคและวิธีการใหม่ๆและเงื่อนไขของปัจจัยสภาพแวดล้อมอื่น ๆตลอดจนการช่วยให้บุคลากรมีความก้าวหน้าและทันต่อการเปลี่ยนแปลง 6. การจ่ายค่าตอบแทนคือกิจกรรมด้านการจ่ายค่าตอบแทนบุคลากรด้วยผลประโยชน์ต่างๆเพื่อให้บุคลากรได้รับความพึงพอใจมากสมควรและเพียงพอในระดับความสามารถและการสร้างแรงจูงใจให้กับบุคลากรให้เกิดกำลังในการปฏิบัติงานทำให้ผลผลิตสูงขึ้นกับองค์กร 7. การทำนุบำรุงรักษาการด้านสุขภาพความปลอดภัยและแรงงานสัมพันธ์เพื่อต่อการรักษาสัมพันธ์ภาพที่ดีระหว่างบุคลากรกับองค์กรต้องดูแลสุขภาพอนามัยความปลอดภัยซึ่งองค์การต้องคำนึงถึงด้านนี้ตามสมควรเพื่อประโยชน์ทั้งหมดผลการและองค์การและเสริมสร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างผู้บังคับบัญชาและผู้ใต้บังคับบัญชาทุกระดับ ซึ่งกิจกรรมนี้จะต้องคอยปกป้องและแก้ไขดูแลเอาใจใส่ตลอดเวลา มีระบบของการเจรจาต่อรอง ทั้งสองฝ่ายให้ตั้งอยู่บนพื้นฐานที่ดีต่อกันทั้งนี้เพื่อความราบรื่นในการประสานงานรวมกันทั้งองค์การ

ด้านบริหารงานทั่วไป

อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ ค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ ท่านมีส่วนรับรู้เรื่องราวและร่วมกันประชาสัมพันธ์ของโรงเรียน อยู่ในระดับมาก ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ กิติมา ปรีดีติลล (2532:253) กล่าวว่าความสัมพันธ์ระหว่างสถาบันการศึกษากับชุมชนจะดำเนินไปด้วยดีไม่ได้ถ้าขาดการประชาสัมพันธ์ที่ดีตั้งนั้น การประชาสัมพันธ์จึงเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับวิทยาลัยและหลักการประชาสัมพันธ์ที่มีลักษณะดังนี้ 1. ผู้ร่วมงานต้องเข้าใจเป้าหมายและหน้าที่ของวิทยาลัยในการจัดการศึกษาอย่างแจ่มแจ้ง 2. ผู้ทำงานประชาสัมพันธ์จะต้องทราบกฎหมายและระเบียบต่างๆและอำนาจหน้าที่การศึกษาที่ตนมีอยู่ 3. โครงการประชาสัมพันธ์ต้องครอบคลุมชุมชนทั้งหมด 4. ต้องมีแผนทั้งระยะสั้นและระยะยาว 5. คนสำเร็จในการดำเนินงานของสถาบันการศึกษาขึ้นอยู่กับความเชื่อถือที่ประชาชนมีต่อสถาบัน

สรุปผลการวิจัย

แนวทางการสร้างเครือข่ายทางการศึกษาอย่างมีส่วนร่วมในชุมชนตำบลบึงทับแรต ถือเป็นเรื่องที่สำคัญอย่างยิ่งที่ประชาชนและโรงเรียนจะต้องทำงานร่วมกัน เพราะจากการลงพื้นที่เก็บข้อมูลจากการเก็บแบบสอบถาม จากการสัมภาษณ์ และการสนทนากลุ่มประชาชน ซึ่งผลของการวิจัยสามารถสรุปได้ดังนี้ การสร้างเครือข่ายทางการศึกษาอย่างมีส่วนร่วมในชุมชนตำบลบึงทับแรต อำเภอลานกระบือ จังหวัดกำแพงเพชร พบว่า ประชาชนในเขตตำบลบึงทับแรต จังหวัดกำแพงเพชร มีความระดับการมีส่วนร่วมต่อแนวทางการสร้างเครือข่าย ทั้ง 4 ด้านไม่ว่าจะเป็นด้านวิชาการ ด้านงบประมาณ ด้านการบริหารงานบุคคล และด้านการบริหารงานทั่วไป อยู่ในระดับมาก ส่วนการศึกษาเปรียบเทียบกับปัจจัยที่ส่งผลต่อการสร้างเครือข่ายทางการศึกษาอย่างมีส่วนร่วมในชุมชนตำบลบึงทับแรต อำเภอลานกระบือ จังหวัดกำแพงเพชร ซึ่งจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล พบว่า อายุ ระดับการศึกษา สถานภาพสมรส อาชีพ และรายได้ ส่งผลต่อปัจจัยการสร้างเครือข่ายทางการศึกษา แตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ส่วนเพศ ไม่ส่งผลต่อปัจจัยการสร้างเครือข่ายทางการศึกษา แตกต่างอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ส่วนแนวทางในการส่งเสริมและสนับสนุนการต่อปัจจัยการสร้างเครือข่ายทางการศึกษา จากการสัมภาษณ์และสนทนากลุ่ม พบว่า

ด้านวิชาการ พบว่า การกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนในด้านคุณธรรมจริยธรรมนั้น มีชาวบ้านและพระภิกษุสงฆ์ ในเขตตำบลบึงทับแรต ได้เข้ามามีส่วนร่วมคือ ในส่วนของพระภิกษุสงฆ์นั้น ท่านได้เข้ามาสอนและบรรยายในเรื่องของคุณธรรม จริยธรรมเกี่ยวกับการใช้ชีวิตในวัยเรียน และการเป็นพลเมืองที่ดีของสังคมและประเทศชาติ นอกจากนี้ยังมีปราชญ์ชาวบ้านในด้านต่างๆ เข้ามามีส่วนร่วมในการถ่ายทอดองค์ความรู้ด้านต่างๆ เช่น การทำเศรษฐกิจพอเพียง การถ่ายทอดภูมิปัญญาการทำไม้กวาดดอกหญ้า และการเพาะเห็ด เป็นต้น ทั้งนี้เพื่อเป็นการบูรณาการระหว่างโรงเรียนกับชาวบ้านในพื้นที่ เพื่อให้เกิดการถ่ายทอดองค์ความรู้จากรุ่นสู่รุ่น อีกทั้งการจัดกิจกรรมในวันสำคัญต่างๆ เช่น กิจกรรมวันสุนทรภู่ กิจกรรมวันสำคัญศาสนา การแข่งขันกีฬาภายในโรงเรียน ซึ่งกิจกรรมดังกล่าวทางโรงเรียนได้จัดขึ้นมาโดยให้ชาวบ้านหรือผู้ปกครองเข้ามามีส่วนร่วมกับนักเรียนเพื่อให้เกิดความใกล้ชิดและผูกพันกันยิ่งขึ้น เช่น การแสดงละครจากนักเรียนเพื่อให้ผู้ปกครองได้รับชม การจัดกิจกรรมเวียนเทียนในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา ฯลฯ ในด้านงบประมาณ ทางโรงเรียนในเขตตำบลบึงทับแรต ได้จัดกิจกรรมส่งเสริมให้ผู้ปกครองเข้ามามีส่วนร่วมในด้านงบประมาณ คือ การทอดผ้าป่าของทางโรงเรียน จัดขึ้นเพื่อสทบทุนในกิจการต่างๆ ซึ่งบางครั้งงบประมาณของทางโรงเรียนอาจจะไม่เพียงพอ จึงจำเป็นที่จะต้องจัดกิจกรรมนี้ขึ้นมาเพื่อให้ชาวบ้านมีส่วนร่วมในการส่งเสริมและสนับสนุนซึ่งบางครั้งงบประมาณของทางโรงเรียนอาจจะไม่เพียงพอ ตลอดจนทางโรงเรียนก็ยังได้ทำตารางการแสดงค่าใช้จ่ายเงิน เพื่อให้ชาวบ้านและผู้ปกครองทราบอีกด้วย ทั้งนี้ เพื่อก่อให้เกิดการบริหารงบประมาณอย่างโปร่งใส ในส่วนด้านการบริหารงานบุคคลทางโรงเรียนได้จัดให้มีการประชุมครู ผู้ปกครอง โดยลักษณะกิจกรรมจะเป็นการรายงานผลการเรียน และรายงานพฤติกรรมของนักเรียนระหว่างภาคเรียน ทั้งนี้เพื่อให้ผู้ปกครองได้ทราบถึงพฤติกรรมของนักเรียนว่านักเรียนคนใดมีพฤติกรรมเป็นอย่างไร เพื่อที่จะช่วยกันสอดส่องดูแลนักเรียนต่อไป อีกทั้งยังเป็นความร่วมมือกันในการ

วางแผนอนาคตของนักเรียนเพื่อที่จะเข้าศึกษาในระดับสูงต่อไปนอกจากนั้นประชาชนยังเข้ามามีส่วนร่วมในด้าน
ขวัญและกำลังใจแก่คณะครูที่เกษียณ โยกย้ายหรือเข้ารับตำแหน่งใหม่ อาทิ การแสดงมุทิตาจิตกับอาจารย์ที่
เกษียณ และการเลี้ยงต้อนรับอาจารย์ใหม่ และด้านการบริหารงานทั่วไป ทางโรงเรียนได้ฝึกให้นักเรียนมีจิตอาสา
โดยทางโรงเรียนจะจัดทีมนักเรียนเพื่อไปช่วยงานด้านอาชีพของคนใน ตำบลบึงทับแตรง โดยจะทำหน้าที่ใน
การเสิร์ฟน้ำ แจกดอกไม้จันทน์ เป็นต้น ทั้งนี้ก็เพื่อเป็นการยกระดับจิตใจให้นักเรียนมีจิตสาธารณะให้มากยิ่งขึ้น

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะการนำผลการวิจัยไปใช้

การศึกษาวิจัยเรื่อง แนวทางการจัดตั้งสถานสงเคราะห์คนชรา ภายใต้ความร่วมมือขององค์กรปกครอง
ส่วนท้องถิ่น ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก มีประเด็นที่สำคัญและค้นพบจากการศึกษาที่เสนอแนะ ดังนี้

1.1 ด้านวิชาการ การร่วมส่งเสริม และพัฒนาแหล่งเรียนรู้ในโรงเรียน และการศึกษาดูงานนอกสถานที่
แก่โรงเรียนถือเป็นการเปิดโลกทัศน์ให้กับผู้เรียนได้รู้สถานการณ์จริงและยังสอดคล้องกับสถานการณ์ในปัจจุบัน
ที่ว่าด้วยการเรียนรู้ในศตวรรษที่21 แต่ก็ยังไม่เพียงพอที่จะให้นักเรียนรู้และเข้าใจฝ่ายเดียว โรงเรียนจะต้องเพิ่ม
ช่องทางจากโลกสารสนเทศให้กับผู้ปกครองให้มากขึ้นอาจจะปฏิบัติให้เห็นเป็นรูปธรรมเช่น การสร้างกลุ่ม Line
ระหว่างโรงเรียนและกลุ่มผู้ปกครอง หรือการทำ Facebook โรงเรียนเพื่อการประชาสัมพันธ์กิจกรรมข่าวสาร
ต่างๆของโรงเรียน

1.2 ด้านงบประมาณ เงินถือว่าเป็นปัจจัยสำคัญที่ใช้ในการดำรงชีวิตของมนุษย์ ไม่ว่าจะปฏิบัติงาน
หน่วยใดก็ตามล้วนก็ต้องใช้เงินทั้งสิ้น โดยเฉพาะการใช้เงินในภาคการศึกษาให้กับเด็กและเยาวชนถือเป็นเรื่อง
ที่ประสบปัญหาด้านนี้เป็นอย่างมาก ทางโรงเรียนจะต้องหางบประมาณมาสนับสนุนสื่อการเรียนการสอนให้กับ
เด็กในโรงเรียนไม่ว่าเด็กในโรงเรียนจะมีมากหรือน้อยก็ตาม แต่งบประมาณของภาครัฐมีจำกัดซึ่งไม่สอดคล้อง
กับความต้องการของโรงเรียน โรงเรียนควรร่วมมือกับชาวบ้านในการสร้างศูนย์วิสาหกิจในชุมชนเพื่อให้เกิด
รายได้ อาทิ ให้ชาวบ้านเป็นพี่เลี้ยงในการประกอบอาชีพ เช่นการเพาะเห็ด การประดิษฐ์ดอกไม้จันทน์ ฯลฯ และ
มีเงินกองทุนแล้วคณะกรรมการกองทุนควรมีทั้งครู ชาวบ้าน และนักเรียน เพื่อให้เกิดความโปร่งใส และง่าย
ต่อการตรวจสอบการใช้งบประมาณของโรงเรียนอีกด้วย

1.3 ด้านการบริหารงานบุคคล ในด้านการบริหารงานส่วนบุคคลภาคประชาชนอาจจะเข้าไปมีส่วนร่วม
โดยตรงไม่ได้มากนัก แต่อาจจะเข้ามาในรูปแบบของการมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมเสริมสร้างขวัญและกำลังใจ
แก่บุคลากร เช่น ร่วมแสดงความยินดีกับครูที่เข้ารับตำแหน่งใหม่ และร่วมงานเลี้ยงส่งครูที่โยกย้าย หรือเกษียณ
เพื่อเป็นการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างประชาชนในพื้นที่และครูในโรงเรียน

1.4 ด้านการบริหารงานทั่วไป ทางโรงเรียนควรจัดกีฬาสามัคคีสัมพันธ์ระหว่างผู้ปกครองกับนักเรียนให้
มากขึ้น อีกทั้งควรจัดกิจกรรมร่วมกับชาวบ้าน อาทิ การจัดงานประเพณีลอยกระทง การจัดกิจกรรมวันเด็ก
แห่งชาติร่วมกับองค์การบริหารส่วนตำบล และกิจกรรมวันสำคัญทางศาสนา อีกทั้งผู้ปกครองเองก็ควรเอาใจใส่
ดูแลบุตรหลานให้ปฏิบัติตามกฎระเบียบของโรงเรียนอีกด้วย

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรศึกษาวิจัยเพื่อหารูปแบบการมีส่วนร่วมของชุมชนในการบริหารสถานศึกษาเพื่อให้เกิด
ประโยชน์ต่อการจัดการศึกษาต่อไป

2.2 ควรสร้างรูปแบบการส่งเสริมศักยภาพผู้ปกครองในการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาเกี่ยวกับ
รูปแบบการดำเนินงานร่วมกันระหว่างสถานศึกษากับผู้ปกครองโดยผ่านกระบวนการสื่อสารผ่านการประชุม
คณะกรรมการสถานศึกษาและ ชมรมผู้ปกครองทั้งแบบทางการและไม่เป็นทางการ ร่วมกันพัฒนาและส่งเสริม
ผู้เรียนในการเรียนรู้ทั้งในและนอกห้องเรียน จนเกิดการเรียนรู้ร่วมกันระหว่างผู้ปกครองและครูประจำชั้น พัฒนา

ผู้ปกครองให้มีความรู้ความสามารถในการสร้างความรู้ให้กับผู้เรียนตามหลักสูตรรวมทั้งการประเมินผลการเรียนรู้ และด้านคุณลักษณะ และการจัดตั้งเครือข่ายชมรมผู้ปกครองอย่างเป็นรูปธรรม

กิตติกรรมประกาศ

การวิจัยเรื่อง “ประสิทธิผลการการสร้างเครือข่ายทางการศึกษาอย่างมีส่วนร่วมในชุมชน ตำบลบึงทับแรต อำเภอลานกระบือ จังหวัดกำแพงเพชร” ขอขอบพระคุณคณะครูทั้ง3โรงเรียนในเขตตำบลบึงทับแรต ประชาชน และพนักงานบุคลากรขององค์การบริหารส่วนตำบลบึงทับแรต ที่ให้ความกรุณาในการตอบแบบสอบถาม สัมภาษณ์ และสนทนากลุ่ม

ขอขอบพระคุณหน่วยงานสำนักวิจัยและพัฒนามหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม และสำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ ที่ได้มอบทุนวิจัยอันเป็นประโยชน์ยิ่งแก่ผู้วิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยขอขอบพระคุณเป็นอย่างสูงมา ณ ที่นี้

ประโยชน์ของการวิจัยเล่มนี้ จะทำให้การสร้างเครือข่ายทางการศึกษาอย่างมีส่วนร่วมในชุมชน เกิดความร่วมมือและพัฒนาต่อไปได้อย่างยั่งยืน

เอกสารอ้างอิง

กาญจนา แก้วเทพ. 2538. เครื่องมือการทำงานแนววัฒนธรรมชุมชน. กรุงเทพมหานคร: สมาคมทอโลกแห่งประเทศไทยเพื่อการพัฒนา.

เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์. 2543. การจัดการเครือข่าย: กลยุทธ์สำคัญสู่ความสำเร็จของการปฏิรูปการศึกษา. กรุงเทพมหานคร: สถาบันอนาคตศึกษาเพื่อการพัฒนา.

โกวิทย์ พวงงาม. 2550. โครงการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนด้านการกระจายอำนาจสู่ท้องถิ่นตามรัฐธรรมนูญ. กรุงเทพมหานคร: สถาบันวิจัยและให้คำปรึกษาแห่งมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

นรินทร์ชัย พัฒนพงศา. 2547. การมีส่วนร่วม หลักการพื้นฐาน เทคนิคและกรณีตัวอย่าง. พิมพ์ครั้งที่ 2. เชียงใหม่: ศิริลักษณ์การพิมพ์.

นฤมล นิราทร. 2543. การสร้างเครือข่ายการทำงาน: ข้อควรพิจารณาบางประการ. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

นลินี เรืองฤทธิศักดิ์. 2553. รูปแบบและแนวทางการสร้างเครือข่ายและการเป็นหุ้นส่วนทางสังคมระหว่างประเทศขององค์กรคนพิการ: กรณีศึกษาศูนย์พัฒนาและฝึกอบรมคนพิการ.

นรินทร์ จงวุฒิเวศย์. 2527. กลวิธีแนวทางการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในงานพัฒนาชุมชน. กรุงเทพมหานคร: ศักดิ์โสภณการ.

ประยูร ศรีประสาธน์. 2542. รายงานการวิจัย เรื่อง ปัจจัยที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วม ในการดำเนินงานของคณะกรรมการการศึกษาประจำโรงเรียนประถมศึกษา. นนทบุรี :

มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช.แห่งเอเชียและแปซิฟิก ก. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

พระมหาสุทิตย์ อาภากรโธ (อบอู่) และคณะ. 2556. การพัฒนาระบบการบริหารจัดการและการสร้างเครือข่ายองค์กรพระพุทธศาสนาในประเทศไทย. นนทบุรี: ดีไซน์ดีไลท์ จำกัด.

พระมหาสุทิตย์ อาภากรโธ (อบอู่). 2547. เครือข่าย: ธรรมชาติ ความรู้ และการจัดการ. กรุงเทพมหานคร: โครงการสร้างเสริมการเรียนรู้เพื่อชุมชนเป็นสุข.

มงคล ชาวเรือ. 2546. การพัฒนาเครือข่ายการเรียนรู้เพื่อชุมชน. วารสารพัฒนาชุมชน. 42 (ตุลาคม)

มิ่งมิตร บุญเขตการ. 2550. กระบวนการสร้างเครือข่ายการพัฒนาโดยใช้แนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง: กรณีศึกษาหมู่บ้านใหม่คุณธรรม อำเภอมีนบุรี จังหวัดขอนแก่น. ภาคนิพนธ์ คณะพัฒนาสังคมและสิ่งแวดล้อม สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.

ศิริเพ็ญ เนื่องจำนง. 2542. การมีส่วนร่วมของพนักงานในการพัฒนาวัฒนธรรมองค์กร: ศึกษาเฉพาะกรณีโรงไฟฟ้าบางปะกง จังหวัดฉะเชิงเทรา. ภาคนิพนธ์ คณะพัฒนาสังคมและสิ่งแวดล้อม สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.

สนธยา พลศรี. 2550. เครือข่ายการเรียนรู้ในงานพัฒนาชุมชน. กรุงเทพมหานคร:โอเอสพรีนติ้ง เฮ้าส์.

เสรี พงศ์พิศ. 2546. แผนชีวิต เศรษฐกิจชุมชน. กรุงเทพมหานคร: ภูมิปัญญาไท.

เสรี พงศ์พิศ. 2548. เครือข่าย: ยุทธวิธีเพื่อประชาคมเข้มแข็ง ชุมชนเข้มแข็ง. กรุงเทพมหานคร:เจริญวิทย์การพิมพ์.

เสรี พงศ์พิศ. 2548. วัฒนธรรมองค์การของโลกยุคใหม่ เครือข่าย ยุทธวิธีเพื่อประชาคมเข้มแข็งชุมชนเข้มแข็ง. กรุงเทพมหานคร: สถาบันส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน

แสวง รัตนมงคลมาศ. 2543. การระดมมวลชนและการมีส่วนร่วมของมวลชน การจัดตั้งองค์กรการนำ และการตัดสินใจทางสังคม. เอกสารประกอบการสอนวิชา พค.705 คณะพัฒนาสังคม สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์. กรุงเทพมหานคร: สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.

อรพินทร์ สฟโชคชัย. 2550. หลักการบริหารราชการแบบมีส่วนร่วม. ข้าราชการ ก.พ.ร.1 (พฤษภาคม).

ค้นวันที่ 16 พฤศจิกายน 2560 จาก http://www.opdc.go.th/content.php?menu_id=5&content_id=708